

(Гардијан, 16.06.2009)

Погрешни председавајући, погрешна истрага – а изнад свега још и погрешан рат. У једном погледу је Гордон Браун, ипак, био у праву када је организовао Чилкотову истрагу о Ираку. У праву је што је учинио да ова истрага буде иза затворених врата. Ово не би требало да буде показно суђење, нити покушај политичке освете, већ потрага за релевантним материјалом који треба пружити за јавну дебату. То није замена Парламенту. У томе и јесте ствар. Спектакл од понедељка са посланицима који су урличући захтевали јавну истрагу је био достојан подсмеха. Па, шта је посао тих бедника, него да захтевају да им влада полаже рачун?

Већ шест година их чекамо да то ураде. Сада, пошто је прогутао Хатоново (Hutton) оправдавање и Батлерово (Butler) замагљивање, Доњи дом жели и треће мишљење – било шта, само да не дође до сопственог закључка. То је избегавање директне одговорности. Народни посланици не вреде ни за шта друго него за паткице у кади и за стајско ђубриво ¹; заиста су богомдани за диктатуру. Бацивши поглед на моју књижну полицу која стење и савија се под теретом књига о Ираку, не могу поверовати да постоји ишта ново што би се могло открити. Шта још могу Чилкотови шефови полуаутономних организација које влада финансира, или некакви блеровски историчари додати скуп таквих као што су Bob Woodward, Seymour Hersh, Salam Pax, Hilary Synnott, Rory Stewart, John Kampfner, Geoff Simons, Patrick Cockburn, Peter Riddell, Michael Rose, William Shawcross, Peter Stothard, Scott Ritter, David Phillips, Philippe Sands, Michael R Gordon, Oliver Poole, Thomas Ricks, Richard North, Jonathan Steele и многих других?

Немамо више никакве сумње у џиновску хрпу залуђивања јавног мњења и лагарија које су довеле до оног што Ник Клег (Nick Clegg) зове „највећа грешка спољне политике од времена Суеца“ – мада, можда није сасвим фер у односу на Суец. Позната нам је Блерова сервилност према Вашингтону и његово обожавање Џорџа Буша. Знамо о лажном оружју масовног уништавања. Знамо како је служба Алистера Кемпбела (Alastair Campbell) извртала нијансиране обавештајне извештаје у ратну пропаганду, да би их ускладила са чежњом свог шефа за неоконзервативном хришћанском авантуром.

Практично је цео садашњи кабинет министара био и тада у функцији, али ниједан од њих није поднео оставку, нити се повукао због Ирака. Они су превазишли границе стида,

непробојни су за истрагу или прекор. Њих могу да среде само бирачи – а они ће то ако буде и мало среће, учинити.

Када би овај кабинет, или ова опозиција били озбиљни према истрагама о ратовима, онда би одмах, сада, дошло до истраге о оном ирачком сину – рату у Авганистану. Све оно са окупацијом у Ираку, поновљено је и у Авганистану: збрка мотива, недостатак стратегије, бедна опрема, подељена команда, сервилна послушност Американцима. После свих упозорења против чињења истих грешака, следе исте грешке.

О томе се ради у истрагама – онда када још могу да послуже нечем корисном. Ко је дошао на идеју да после рушења талибана има смисла да се оде у Авганистан и влада њиме? Који је идиот поставио Клер Шорт (Clare Short) за министра за уништавање мака? Ко је послао експедиционе трупе у Хелманд, у најбезнадежнију војну операцију, још од времена Гордона ² у Картуму?

Погибија хиљада људи и пораст насиља у Авганистану ни за јоту не служи безбедности Британије – ако ишта, онда јој штети. Сваки Паштун ³ кога Британци упуцају, или га убију бомбом – значи 10 Паштуна који крећу у освету. Не видим ниједног адвоката, историчара или мандарина ⁴ како стаје у ред за давање савета о Авганистану. Очигледно је – не љуљај државни брод који плови на стене. Дакле, пораз је увек усамљен, остаје сироче. Нема притисака од народних посланика који се запањено тискају по Вестминстеру уз покајничке молбе да им се пружи још једна шанса. Они захтевају јавну истрагу о Ираку, док би уствари требало да дође до истраге о Хелманду.

Парламент је највиши суд у земљи, моћни надзорник извршне власти. Он може да пише сопствена правила, сакупља сопствене доказе и издаје сопствене обавезне позиве на саслушања. Дејвиду Камерону (David Cameron) ⁵ и Нику Клегу (Nick Clegg) ⁶ није потребна дозвола Даунинг стрита да истраже шта год им је воља. Па ипак, ћуте о Авганистану, где наши војници скоро свакодневно гину. Разлог томе је да су и они и већина либералне Британије погрешно схватили како Ирак, тако и Авганистан. Мислило се да је то добар рат. Кроз пет година, доћи ће до захтева и за истрагу о њему.

Јуче је дошло до много одобравања извештаја лорда Френкса (Franks) о рату на Фокландима. Пишући историју тог рата, прилично детаљно сам га проучавао и интервјуисао сам Френкса о његовим налазима. Он је, по мом мишљењу, потпуно

исправно тврдио да је био у стању да испитује учеснике о многим детаљима, и уз много опуштенију искреност, но што би то било замисливо да су говорили у присуству штампе и у јавности. То је и довело до тога да његов извештај, за време у коме је настао, даје много увида у процесе дипломатије и обавештајне службе.

Па ипак, Френксов извештај је, баш као и Хатонов извештај о Ираку из 2004. године, био називан оправдавањем – упркос томе што је Хатоново испитивање било вршено јавно. Френкс је одговорио да је био уплетен у полу-политички задатак, да одлучи да ли би се премијерки Маргарет Тачер могла приписати кривица за аргентинско запоседање Фокланда 1982. године. Да је тако казао, она би могла бити принуђена да поднесе оставку – како је она у сваком случају сматрала.

Френкс је сматрао да његов задатак није да обара изабраног вођу. То би био невероватан исход – нарочито после њене војне победе која је изазвала национално славље и погледе света пуне дивљења. Френкс је казао да његов задатак није био да буде заменик демократији.

Лукаво је поставио своје критеријуме како би му било могуће да у општим цртама оправда Тачерову, али је оставио забележено доста материјала како би дао лекцију и влади. Хатон и Батлер су урадили тако исто о Ираку, али су – упркос уништавајућим чињеницама које су изнели на светло дана, били одбачени као да оправдавају. Међутим, они се нису разликовали од Френкса – то су били аутсајдери од којих се погрешно очекивало да ће учинити посао неког политичара.

Те истраге које се организују дуго времена после догађаја нису нешто више од националног историјског истраживања. Јавна истрага о Крвавој недељи [7](#) из 1972. године. Та јавна истрага још увек, после осам година, траје и до сада је адвокатима донела приход од 182.000.000 фунти – за посао који би неколико историчара извршили за хиљадити део те своте. Ова истрага је професионални рекет – уцена. Новац би требало да иде у корист било породица жртава, било у корист ресторативне правде у Алстеру.

Чилкотова истрага ће, бар, бити сачувана од адвокатске гадости. Међутим, тешко је увидети какав ће допринос општем сазнању она дати.

Уместо те истраге, политичка јавност треба да се дигне са своје задњице, игнорише Чилкота и захтева истрагу о Авганистану сада, а не кроз шест година.

(Превод: Василије Клефтакис)

¹ Паткице у кади и стајско ђубриво: алузија на недавни скандал о декларацијама посланичких трошкова. (Прим. прев.)

² У рату против суданских побуњеника под вођством Махдија Мохамеда Ахмеда, 1885. г., енглески генерал Чарлс Џорџ Гордон је са својим снагама био опкољен и поражен у Картуму. Гордон је био убијен, одсечена му је глава и натакнута на копље. (Прим. прев.)

³ Припадник једног од племена у авганистанској провинцији Хелманд. (Прим. прев.)

⁴ Колоквијални, подругљиви британски израз за политичке моћнике. (Прим. прев.)

⁵ Шеф Конзервативне партије. (Прим. прев.)

⁶ Шеф Либералних демократа. (Прим. прев.)

⁷ У недељу, 30. јануара 1972. г., у граду Дерију (провинција Алстер) у Северној Ирској, британски падобранци су побили 26 мирних демонстраната. (Прим. прев.)